

Oikeusministeriö

Oikeusministeriön lausuntopyyntö 16.6.2026, VN/24190/2023

Helsingin poliisilaitoksen lausunto oikeusministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi rikoslain 12 ja 25 luvun muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

1 Lausuntopyyntö

Oikeusministeriö on pyytänyt Helsingin poliisilaitokselta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi rikoslain 12 ja 25 luvun muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

Lausuttavan olevassa luonnoksessa rikoslakiin ehdotetaan lisättäväksi kolme uutta rangaistussäännöstä. Niillä säädettäisiin rangaistavaksi vahingollinen informaatiovaikuttaminen, materiaalsen tuen antaminen vakoilurikoksen tekemistä varten ja vainomaminen tiedustelutarkoituksessa. Lisäksi muutettaisiin maanpetoksellista yhteydenpitoa koskevaa pykälää.

Poliisilakia muutettaisiin siten, että rangaistaviksi ehdotetut vahingollista informaatiovaikuttamista ja materiaalsen tuen antamista koskevat säännökset lisättäisiin poliisilain 5 luvussa tarkoitetun salaisen tiedonhankinnan perusterikokseksi. Materiaalsen tuen antaminen lisättäisiin poliisilain 5 luvussa tarkoitetun telekuuntelun perusterikokseksi.

Sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annettua lakia muutettaisiin siten, että lain 13 luvussa säädettyjä salaisia tiedonhankintakeinoja voitaisiin käyttää rangaistaviksi esitettyjen vahingollisen informaatiovaikuttamisen ja materiaalsen tuen antamisen estämiseen.

2 Poliisilaitoksen lausunto

2.1 Yleistä

Helsingin poliisilaitos toteaa näkemyksensä, että esityksen tavoitteet ovat perusteltuja. Kuten esityksestä ilmenee, nykyinen rikoslainsäädäntömme ei kykene vastaamaan kansainvälisen toimintaympäristön muuttumisesta johtuviin uusiin haasteisiin koskien mm. pakolaisvakoilua, haitallista informaatiovaikuttamista ja materiaalsen tuen antamista vakoilua varten.

Itsestään selvää on, että rikoslainsäädännön uudistamisen rinnalla tulee aina arvioida myös esitutkintaviranomaisten toimivaltasäännösten ajantasaisuus ja päivittää ne vastaamaan mm. uusia rangaistussäännöksiä.

2.2 Vahingollinen informaatiovaikuttaminen (RL 12:2a)

Ehdotettu tunnusmerkistö sisältää haasteellisia ja myös tulkinnanvaraisia tunnusmerkitötekijöitä, mistä johtuen rangaistavan ja ei-rangaistavan käyttäytymisen rajan määrittäminen tulisi olemaan ongelmallista. On aiheellista korostaa, että kovin tulkinnanvaraiset tunnusmerkitötekijät voivat johtaa pahimmillaan siihen, että joku saattaa joutua aiheettomasti epäillyn asemaan.

Tunnusmerkistö edellyttäisi mm. sitä, että tekijä olisi saanut vieraalta valtiolta tai sen edustajalta toimeksiannon informaatiovaikuttamista koskien. Tämän toteen näyttäminen olisi erittäin vaikeaa, koska tekijä todennäköisesti pyrki salaamaan yhteytensä vieraaseen valtioon.

Vieraan valtion tai sen edustajan toimeksiantoa koskeva vaatimus vaikuttaa myös jossakin määrin epä johdonmukaiselta. Vieraan valtion tai sen edustajan toimeksiannosta tehty vahingollinen informaatiovaikuttaminen olisi rangaistavaa. Jos taas henkilö ryhtyy jakamaan vahingollista informaatiota aloitteestaan esimerkiksi omien taloudellisten tai poliittisten intressiensä edistämiseksi, menettely olisi hyväksyttävää. Poliisilaitoksen näkemyksen mukaan ratkaisevaa tulisi olla teon vahingollisuus eikä niinkään se, toimiiko tekijä vieraan valtion toimeksiannosta vai omasta aloitteestaan. Vieraan valtion tai sen edustajan toimeksianto voisi kuitenkin olla rangaistuksen koventamisperuste.

Ehdotetun rikoksen tekijänä voi olla vain henkilö, jolla on todellinen vallankäyttömahdollisuus. Rikoksen tekijäpiiri rajautuisikin lähinnä virkamiehiin, julkisia luottamustehtäviä hoitaviin henkilöihin ja poliittisiin toimijoihin. Myös yksityisten yritysten edustajien esittämät lausumat esimerkiksi lainvalmistelun yhteydessä voisivat tulla arvioitaviksi vahingollisena informaatiovaikuttamisena. Säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle on suljettu mm. tavallisten kansalaisten esittämät mielipiteet sekä ylipäänsä anonyymi informaation levittäminen. Poliisilaitos pitää ehdotetun rikoksen tekijäpiirin rajaamista tärkeänä.

Tunnusmerkistön täytyminen edellyttäisi, että totuudenvastaisen tiedon levittäminen olisi tehty yhteiskunnallista päätöksentekoa varten, joista esimerkkeinä mainitaan valtioneuvoston yleisistunnossa ja ministeriössä ratkaistavat asiat sekä valtion virastojen ja myös hyvinvointialueiden päätökset. Perusteluissa todetaan myös esimerkkinä, että tiedon levittäjällä tai esittäjällä on rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 momentissa tarkoitettu asema. Perusteluita tulisi selkeyttää ja ilmaista voiko rangaistussäännös tulla sovellettavaksi valtiollisen päätöksenteon lisäksi myös kunnallisessa ja kirkollisessa päätöksenteossa.

Ollakseen rangaistavaa vahingollista informaatiovaikuttamista, tekijän tulisi ”merkittäväällä tavalla esittää tai levittää totuudenvastaista tietoa”, mikä ilmaisu vaikuttaisi viittaavan ennen muuta esittämisen tai levittämistapaan taikka laajuuteen. Perusteluiden mukaan tällä kuitenkin tarkoitetaan levitetyn tiedon laatua; tiedolla tulisi voida arvioida olevan itsenäinen

vaikutus päätöksentekoon. Ehdotettu säännös olisi mahdollista muotoilla vastaamaan paremmin tarkoitusta esimerkiksi "...yhteiskunnallista päätöksentekoa varten esittää tai levittää merkittävällä tavalla vaikuttavaa totuudenvastaista tietoa...".

Ehdotetun vahingollisen informaatiovaikuttamisen maksimirangaistus olisi neljä vuotta vankeutta, mikä mahdollistaa voimakkaiden pakkokeinojen käytön rikoksen selvittämiseksi ja myös salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämisen rikoksen estämiseksi. Ääritilanteissa olisi mahdollista jopa pidättäminen ja vangitseminen esim. jatkamisvaaran perusteella.

2.3 Materiaalisen tuen antaminen vakoilurikoksen tekemistä varten (RL 12: 6 a §)

Poliisilaitos pitää ehdotetun uuden rangaistussäännöksen tavoitteita perusteltuina. Rikoslaisissa ei ole säännöstä, joka voisi tulla sovellettavaksi tilojen tai välineiden luovuttamiseen vieraan valtion tiedustelupalvelulle, vaikkakin joissakin tilanteissa tämän kaltainen menettely saattaisi tulla arvioitavaksi vakoilurikoksena tai avunantona vakoilurikokseen.

Säännös on kuitenkin jossakin määrin ongelmallisesti muotoiltu. Ensinnäkin, luovutettujen tilojen ei tarvitse olla tärkeitä kuten luovutettavien välineiden. Perusteluiden mukaan tiloja on pidettävä aina erittäin tärkeinä koska ne mainittaisiin erikseen säännösehdotuksessa. Poliisilaitoksen käsityksen mukaan tilojen tärkeydestä voidaan olla myös toista mieltä. Asuntoa voinee pitää aina tärkeänä, mutta onko esimerkiksi autotalli tärkeä tila, jos siellä on säilytetty ainoastaan autoa, jota ei ole käytetty eikä sitä ole tarvinnut käyttää vakoilurikoksen tekemiseen. Säännöksessä tai sen perusteluissa tulisikin täsmentää, että luovutetut tilat ovat vakoilurikoksen tekemisen kannalta merkityksellisiä. "Tila" sinänsä on jo tulkinnanvarainen käsite. Esimerkiksi asunto, varasto ja autotalli ovat selkeästi säännöksessä tarkoitettuja tiloja, mutta ovatko esimerkiksi yksittäinen pysäköintipaikka pysäköintihallissa tai parkkipaikka taloyhtiön pihamaalla sellaisia. Säännöksessä tulisikin määritellä mitä tilalla tarkoitetaan.

Perusteluiden mukaan ehdotettuun rikokseen syylistyminen edellyttäisi, että materiaallisen tuen luovuttajalla on nimenomainen tarkoitus edistää rikoslain 12 luvun 5 tai 6 §:ssä tarkoitettua vakoilurikosta. Kyse on ns. korotetun tahallisuuden aste, jolloin tietty laissa mainittu seuraus on toiminnan välitön ja ensisijainen päämäärä. Pelkästään se, että tekijä pitää vähintään todennäköisenä, että luovutuksen kohdetta käytetään tiedustelutehtävässä, ei riitä. Poliisilaitos toteaa näkemyksensä, että rikoksen laatu ja vakavuus huomiioon ottaen, tahallisuusvaatimus on asetettu tarpeettoman korkealle. Luovuttajan todellisen ja ensisijaisen motiivin selvittäminen on erittäin vaikeaa. Riittävää olisi, jos tekijä olisi pitänyt todennäköisenä sitä, että hänen luovuttamaansa tila tai väline päättyy vieraan valtion tiedustelupalvelulle vakoilurikoksen tekemisessä käytettäväksi.

Säännösehdotuksen perusteluiden mukaan päärikoksen tulee olla todennettavissa, mutta tunnusmerkistön täyttyminen ei edellyttäisi, että päärikoksen yrityskään olisi käsillä. Perusteluissa todetaan myös, että käsillä oleva ehdotus voisi esimerkiksi soveltua tilanteeseen, jossa varsinaista päärikoksen tekijää ei ole voitu tavoittaa tai päärikos on estetty.

Epäselväksi kuitenkin jää, miten todentaminen olisi mahdollista ja mikä viranomainen sen tekee. Todennetaanko vakoilurikos, sen yritys ja myös syyllisyys siihen syytettyä kuulematta? Perusteluista tulisikin ilmetä selkeämmin, millä tavoin vakoilurikos tai sen yritys voidaan todentaa tehdyksi.

2.4 Maanpetoksellinen yhteydenpito (RL 12:11)

Poliisilaitos pitää perusteltuna maanpetoksellista yhteydenpitoa koskevan säännöksen täsmentämistä siten, että säännös ei tulisi sovellettavaksi silloin, kun yhteydenpidon tarkoituksena on ollut ehdotettujen uusien rikosten (vahingollinen informaatiovaikuttaminen tai materiaalsen tuen antaminen vakoilua varten) tekeminen.

2.5 Vainoaminen tiedustelutarkoituksessa (RL 25:7 b)

Kuten esitysluonnoksessa on todettu, vainoaminen tai mikään muukaan rangaistussäännös ei vaikuta soveltuvan tekoihin, joita pidetään ns. pakolaisvakoiluna. Tiedustelutarkoituksessa tehdyn vainoamisen säätäminen rangaistavaksi on poliisilaitoksen käsityksen mukaan perusteltua ja tarpeellista.

Ehdotettu rangaistussäännös ”edellyttäisi niin sanottua korotettua tarkoitustahallisuutta, eli ollakseen rangaistava teon tulee tehty tahallisesti tiettyä tarkoitusta eli vieraan valtion hyödyttämistä varten.” Hyödyksi riittäisi se, että säännöksessä tarkoitettu toiminta edistää vieraan valtion pyrkimyksiä häiritä ja kontrolloida ihmisiä muissa maissa. Tietojen tulisi olla alun perin juuri vieraan valtion hyödyttämistarkoituksessa hankittuja.

Poliisilaitos toteaa tältäkin osin, että tekijän menettelyn todellisen ja alkuperäisen tarkoituksen selvittäminen olisi erittäin haasteellista. Ottaen erityisesti huomioon ehdotetun rangaistussäännöksen suojeluobjektit, korotetun tarkoitustahallisuuden vaatimusta voisi arvioida uudelleen.

2.6 Poliisin salaisia tiedonhankintakeinoja ja televalvontaa koskevien säännösten muuttaminen

Lausuttavana olevassa luonnoksessa on esitetty, että materiaalsen tuen antaminen vakoilurikoksen tekemistä varten lisättäisiin poliisilain 5 luvun 5 §:n 2 momentin mukaisen telekuuntelun perusterikosten luetteloon. Mainittu lainkohta mahdollistaa telekuuntelun rikoksen estämisen tarkoituksessa.

Esityksen kieliasun osalta poliisilaitos toteaa, että perusteluiden otsikko ”*Televalvonta ja sen edellytykset*” (s. 77) vaikuttaa virheelliseltä. Ilmeistä on, että televalvonnan sijaan otsikossa tulisi olla telekuuntelu. Myös säännösluonnoksessa (s. 95) näyttäisi olevan kirjoitusvirhe; telekuuntelu olisi mahdollista mm. jos henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän materiaalsen tuen *toimittamiseen* vakoilurikoksen tekemistä varten. Ehdotetun rikoslain 12 luvun 6 a §:n mukaan rangaistavaa olisi materiaalsen tuen *antaminen* vakoilurikoksen tekemistä varten.

Poliisilaitos pitää esitettyjä muutoksia perustelutina. Poliisilaitoksen huomiota asiassa kiinnitti kuitenkin se, ettei materiaalisen tuen antamista vakoilurikoksen tekemistä varten ole lisätty pakkokeinolain mukaisen tarkoitetun telekuuntelun perusterikokseksi. Jos siis telekuuntelu on aloitettu poliisilain 5 luvun 5 §:n 2 momentin 5 kohdan perusteella ja rikos ilmenee jo tehdyksi, ei telekuuntelua ole mahdollista jatkaa pakkokeinolain nojalla.

Poliisilaitos pitää ehdotettua sääntelyä jossakin määrin epäjohdonmukaisena. Pakkokeinolain 10 luvun 3 § mahdollistaa telekuuntelun mm. jos henkilöä epäillään turvallisuussalaisuuden paljastamisesta, josta rikoksesta on säädetty rangaistukseksi vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta vankeutta. Ehdotetulle rangaistussäännökselle (materiaalisen tuen antamiselle vakoilurikoksen tekemistä varten) on esitetty saman kaltaista vankeusuhkaa, mistä päätellen olisi johdonmukaista, että myös se toimisi pakkokeinolain mukaisen telekuuntelun perusterikoksena.

2.7 Sotilaskurinpidosta annettuun lakiin, rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annettuun lakiin ja kansalaisuuslakiin ehdotetut muutokset

Poliisilaitos katsoo ehdotettujen muutosten olevan perusteltuja.

Heikki Kopperoinen, apulaispoliisipäällikkä, poliisipäällikön sijainen

Jari Illukka, rikosylitarkastaja, rikostutkintayksikön johtaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 18.08.2026 klo 16:08. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu Oikeusministeriö

Tiedoksi Poliisihallitus

Helsingin poliisilaitos

Pasilanraitio 11, PL 11, 00241 Helsinki

kirjaamo.helsinki@poliisi.fi

Puhelin 0295 470 011, Faksi 0295 411 622, poliisi.fi